HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

10 martie 2011 *

În cauza C-477/09,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Cour de cassation (Franța), prin decizia din 18 noiembrie 2009, primită de Curte la 25 noiembrie 2009, în procedura

Charles Defossez

împotriva

Christian Wiart, acționând în calitate de lichidator al societății Sotimon SARL,

Office national de l'emploi – fonds de fermeture d'entreprises,

* Limba de procedură: franceza.

Centre de gestion et d'études de l'Association pour la gestion du régime de garantie des créances des salariés de Lille (CGEA),

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte de cameră, doamna R. Silva de Lapuerta, domnii E. Juhász (raportor), G. Arestis și J. Malenovský, judecători,

avocat general: domnul P. Mengozzi,
grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 7 octombrie 2010,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru domnul Defossez, de C. Uzan-Sarano, avocat;

— pentru CGEA din Lille, de E. Piwnica și J. Molinié, avocats;

— pentru guvernul francez, de domnul G. de Bergues și de doamna A. Czubinski, în calitate de agenți;

— pentru guvernul danez, de doamna V. Pasternak Jørgensen și de domnul C. Vang, în calitate de agenți;

— pentru Irlanda, de domnul D. O'Hagan, în calitate de agent, asistat de domnul B. Doherty, BL;

— pentru guvernul spaniol, de domnul F. Díez Moreno, în calitate de agent;

— pentru guvernul finlandez, de doamna M. Pere, în calitate de agent;

— pentru guvernul suedez, de domnul A. Engman, în calitate de agent;

— pentru guvernul Regatului Unit, de domnul S. Hathaway, în calitate de agent, asistat de doamna D. J. Rhee, barrister;

— pentru Comisia Europeană, de domnii G. Rozet și J. Enegren, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 17 noiembrie 2010,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolelor 8a și 9 din Directiva 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvabilității angajatorului (JO L 283, p. 23, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 197), în versiunea modificată prin Directiva 2002/74/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 septembrie 2002 (JO L 270, p. 10, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 149).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Defossez, pe de o parte, și domnul Wiart, acționând în calitate de lichidator al societății Sotimon SARL (denumită în continuare „Sotimon"), în cadrul căreia fusese angajat domnul Defossez înainte de a fi concediat în mod nelegal, precum și Office national de l'emploi – fonds de fermeture d'entreprises (Oficiul Național pentru Ocuparea Forței de Muncă – Fondul de închidere a întreprinderilor) (denumit în continuare „FFE belgian") și Centre de gestion et d'études de l'Association pour la gestion du régime de garantie des créances des salariés de Lille (Centrul de gestionare și de cercetare al Asociației pentru Gestionarea Regimului de Garantare a Creanțelor Salariaților din Lille) (CGEA) (denumit în continuare „CGEA din Lille"), pe de altă parte, cu privire la drepturile salariale neachitate domnului Defossez ca urmare a insolvabilității angajatorului său.

Cadrul juridic

3 Potrivit articolului 1 alineatul (1) din Directiva 80/987, aceasta se aplică „creanțelor salariaților care izvorăsc din contracte de muncă sau raporturi de muncă încheiate cu angajatori care sunt în stare de insolvabilitate în sensul articolului 2 alineatul (1)".

4 Articolul 2 alineatul (1) din această directivă prevede:

„În sensul prezentei directive, un angajator este considerat în stare de insolvabilitate:

(a) în cazul în care a fost formulată o cerere privind deschiderea unei proceduri, prevăzută de actele cu putere de lege sau de actele administrative ale statului membru respectiv, care poartă asupra patrimoniului angajatorului și care are ca scop plata colectivă a creditorilor și permite luarea în considerare a creanțelor salariale menționate la articolul 1 alineatul (1);

și

(b) în cazul în care autoritatea care este competentă în temeiul dispozițiilor legale, de reglementare și administrative menționate:

— a decis să deschidă procedura sau

— a constatat că întreprinderea sau unitatea angajatorului a fost definitiv închisă și că activele disponibile sunt insuficiente pentru a justifica deschiderea procedurii."

5 Articolul 3 din Directiva 80/987 prevede obligația statelor membre de a lua măsurile necesare în vederea asigurării de către instituțiile de garantare a plății creanțelor salariale izvorâte din contracte de muncă sau din raporturi de muncă și care privesc salarizarea pe o perioadă anterioară unei date determinate.

6 Articolul 5 din această directivă are următorul cuprins:

„Statele membre stabilesc modalitățile de organizare, finanțare și funcționare a instituțiilor de garantare, cu respectarea în special a următoarelor principii:

(a) patrimoniul instituțiilor trebuie să fie independent de capitalul de exploatare al angajatorilor și trebuie să fie constituit în așa fel încât asupra acestuia să nu poată fi pus sechestru în cursul unei proceduri în caz de insolvabilitate;

(b) angajatorii trebuie să contribuie la finanțare, în măsura în care aceasta nu este acoperită integral de către autoritățile publice;

(c) obligația de plată a instituțiilor există independent de îndeplinirea obligațiilor de a contribui la finanțare."

7 Potrivit articolului 9 din Directiva 80/987, aceasta nu aduce atingere posibilității statelor membre de a aplica sau de a introduce acte cu putere de lege sau acte administrative mai favorabile salariaților.

8 Conform considerentului (7) al Directivei 2002/74, pentru a asigura securitatea juridică a salariaților în caz de insolvabilitate a întreprinderilor care își desfășoară activitatea în mai multe state membre și pentru a consolida drepturile lucrătorilor în sensul jurisprudenței Curții, este necesar să se introducă dispoziții care să prevadă în mod expres instituția responsabilă cu plata creanțelor în aceste cazuri și care să stabilească drept obiectiv al cooperării între autoritățile administrative competente ale statelor

membre plata în cel mai scurt timp a drepturilor salariale neachitate ale salariaților. În plus, este necesar să se asigure o aplicare corectă a dispozițiilor adoptate printr-o colaborare între autoritățile administrative competente din statele membre.

9 Articolul 1 alineatul (4) din Directiva 2002/74 a introdus în Directiva 80/987 dispoziții privind situațiile transnaționale, în special articolul 8a. Potrivit prevederilor alineatului (1) al acestui articol, în cazul în care o întreprindere care desfășoară activități pe teritoriile a cel puțin două state membre se află într-o situație de insolvabilitate, instituția competentă pentru plata drepturilor salariale neachitate ale salariaților este instituția din statul membru pe al cărui teritoriu aceștia lucrează sau își exercitau de obicei activitatea.

10 Articolul 2 alineatul (1) din Directiva 2002/74 prevede că statele membre adoptă și pun în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma acestei directive înainte de 8 octombrie 2005 și că aplică aceste dispoziții tuturor cazurilor de insolvabilitate a unui angajator care se produc după intrarea în vigoare a acestora.

Situația de fapt din acțiunea principală și întrebarea preliminară

11 Domnul Defossez a fost angajat în Belgia ca maistru principal, iar apoi ca șef de echipă pe un șantier, mai întâi, din luna martie 1997, ca angajat al societății EBM SA, iar apoi, începând cu luna septembrie 2000, ca angajat al societății Sotimon. Aceste două societăți au sediul social în Franța.

12 În luna decembrie 2003, domnul Defossez a fost concediat. La 15 ianuarie 2004, acesta a sesizat conseil de prud'hommes de Dunkerque.

13 Prin hotărârea pronunțată de tribunal de commerce de Dunkerque (Tribunalul Comercial din Dunkerque) la 1 iunie 2004, Sotimon a intrat în lichidare judiciară. În scopul de a obține plata creanțelor sale salariale, domnul Defossez a solicitat, în principal, chemarea în judecată a CGEA din Lille și, în subsidiar, chemarea în judecată a FFE belgian.

14 Prin hotărârea din 30 iunie 2006, conseil de prud'hommes de Dunkerque a declarat concedierea domnului Defossez drept lipsită de un motiv real și serios și, în consecință, a dispus plata creanțelor salariale ale domnului Defossez, declarând hotărârea opozabilă CGEA din Lille.

15 Prin hotărârea din 31 ianuarie 2008, cour d'appel de Douai (Curtea de Apel din Douai) a înregistrat valoarea drepturilor salariale neachitate ale domnului Defossez în pasivul lichidării judiciare a societății Sotimon și a declarat hotărârea opozabilă FFE belgian, înlăturând răspunderea CGEA din Lille.

16 Domnul Defossez a declarat recurs împotriva acestei hotărâri, imputând cour d'appel de Douai faptul că, în temeiul articolului 8a din Directiva 80/987 în versiunea modificată, a respins cererea sa de garantare formulată împotriva CGEA din Lille și a admis garanția FFE belgian.

17 În aceste condiții, Cour de cassation a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„[A]rticolul 8a din Directiva 80/987 […], astfel cum a fost modificată prin Directiva 2002/74 […], care prevede la alineatul (1) că, în cazul în care o întreprindere care desfășoară activități pe teritoriile a cel puțin două state membre se află într-o situație de insolvabilitate, instituția competentă pentru plata drepturilor salariale neachitate

ale salariaților este instituția din statul membru pe al cărui teritoriu aceștia lucrează sau își exercitau de obicei activitatea și, la alineatul (2), că întinderea drepturilor salariaților este stabilită de dreptul care reglementează instituția de garantare competentă, trebuie interpretat în sensul că desemnează instituția competentă cu excluderea oricărei alte instituții [sau], având în vedere obiectivul directivei, care este acela de a consolida drepturile lucrătorilor care își exercită libertatea de circulație, și primul paragraf al articolului 9 din aceeași directivă, potrivit căruia aceasta nu aduce atingere posibilității statelor membre de a aplica sau de a introduce acte cu putere de lege sau acte administrative mai favorabile salariaților, [trebuie] interpretat în sensul că nu privează salariatul de dreptul de a se prevala, în locul garanției acestei instituții, de garanția mai favorabilă oferită de instituția la care se asigură și la care cotizează angajatorul său în temeiul dreptului național?"

Cu privire la întrebarea preliminară

18 Trebuie amintit de la bun început că, potrivit articolului 2 alineatul (1) din Directiva 2002/74, statele membre adoptă și pun în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma acestei directive înainte de 8 octombrie 2005 și aplică dispozițiile naționale menționate tuturor cazurilor de insolvabilitate a unui angajator care se produc după intrarea în vigoare a acestor dispoziții.

19 În această privință, Curtea a statuat că Directiva 2002/74 ar produce efect direct în cazul netranspunerii numai în ceea ce privește stările de insolvabilitate intervenite după 8 octombrie 2005 (Hotărârea din 17 ianuarie 2008, Velasco Navarro, C-246/06, Rec., p. I-105, punctele 27-29).

20 Or, Curtea a constatat că Republica Franceză nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul Directivei 2002/74 prin neadoptarea, la expirarea termenului stabilit, a măsurilor destinate să asigure transpunerea în dreptul francez a dispozițiilor acestei directive (Hotărârea din 27 septembrie 2007, Comisia/Franța, C-9/07, punctul 12).

21 Prin urmare, întrucât prin hotărârea pronunțată de tribunal de commerce de Dunkerque la 1 iunie 2004 Sotimon a intrat în lichidare judiciară, insolvabilitatea în discuție în acțiunea principală nu ar intra în sfera de aplicare a dispozițiilor Directivei 2002/74.

22 Stabilirea cu exactitate a dispozițiilor care trebuie aplicate în împrejurări precum cele din cauza principală este cu atât mai importantă cu cât Curtea a constatat, la punctele 20 și 25-28 din Hotărârea din 16 octombrie 2008, Holmqvist (C-310/07, Rep., p. I-7871), că articolul 8a, introdus în Directiva 80/987 prin Directiva 2002/74, stabilește un nou criteriu pentru identificarea instituției de garantare competente. În consecință, acest articol reprezintă o modificare substanțială a dispozițiilor Directivei 80/987. Rezultă că aprecierea juridică a unei situații precum cea din cauza principală nu conduce în mod necesar la același rezultat atunci când este efectuată în conformitate cu dispozițiile Directivei 80/987 în versiunea inițială sau cu cele ale aceleiași directive astfel cum a fost modificată prin Directiva 2002/74.

23 În aceste condiții, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată de instanța de trimitere prin interpretarea, în vederea soluționării acțiunii principale, a dispozițiilor Directivei 80/987 în versiunea anterioară modificărilor introduse prin Directiva 2002/74.

24 În această privință, Curtea a arătat deja că, deși Directiva 80/987 nu conține dispoziții care să privească în mod expres creanțele lucrătorilor salariați care și-au exercitat

activitatea profesională într-un alt stat membru decât cel în care este stabilit angajatorul lor, aceasta este totuși aplicabilă unor astfel de creanțe și trebuie, așadar, să se stabilească instituția de garantare competentă pentru plata acestor creanțe în conformitate cu dispozițiile directivei menționate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 septembrie 1997, Mosbæk, C-117/96, Rec., p. I-5017, punctele 16 și 19).

25 În ceea ce privește o astfel de situație, Curtea a statuat că instituția de garantare competentă este, în temeiul articolului 3 din Directiva 80/987, cea din statul membru pe teritoriul căruia, potrivit dispozițiilor articolului 2 alineatul (1) din această directivă, fie a fost decisă deschiderea procedurii de despăgubire colectivă, fie a fost constatată închiderea definitivă a întreprinderii angajatorului (a se vedea Hotărârea Mosbæk, citată anterior, punctele 20 și 27).

26 Curtea a considerat, pe de altă parte, că este conform cu structura Directivei 80/987 ca această instituție de garantare competentă să fie, mai puțin în cazul finanțării integrale de către autoritățile publice, aceea care a încasat sau ar fi trebuit să încaseze contribuțiile angajatorului insolvabil (a se vedea în acest sens Hotărârea Mosbæk, citată anterior, punctele 24 și 25).

27 În plus, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 16 decembrie 1999, Everson și Barrass (C-198/98, Rec., p. I-8903), la care face referire instanța de trimitere în cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare, în care, contrar situației care a stat la baza pronunțării Hotărârii Mosbæk, citată anterior, angajatorul insolvabil dispunea de un sediu, și anume de o sucursală în statul membru pe teritoriul căruia lucrătorii salariați își exercitau activitatea, Curtea a statuat că instituția căreia îi revine obligația de a plăti drepturile salariale neachitate este cea din statul membru în care are sediul respectiva sucursală (Hotărârea Everson și Barrass, citată anterior, punctul 23). Pe de altă parte, instituția de garantare competentă era cea din statul membru în care au fost plătite contribuțiile de securitate socială atât de către angajatori, cât și de către salariați.

28 În ceea ce privește aceste elemente, instanța de trimitere precizează, pe de o parte, că întreprinderea care l-a angajat pe domnul Defossez avea sediul în Franța. Pe de altă parte, din dosar rezultă că acele contribuții care pot acoperi eventuala revendicare a salariilor au fost plătite în același stat membru și că angajatorul nu dispunea de niciun sediu permanent în Belgia.

29 În aceste împrejurări, este necesar să se observe că elementele relevante din cauza principală nu corespund cu cele din cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Everson și Barrass, citată anterior. În schimb, o astfel de corespondență trebuie să se constate între elementele relevante din cauza principală și cele din cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Mosbæk, citată anterior.

30 Rezultă că, atunci când o întreprindere care a angajat un lucrător nu dispune de niciun sediu în statul membru în care acest lucrător își exercită activitatea, iar întreprinderea plătește contribuții la asigurările sociale în calitate de angajator în statul membru în care are sediul, instituția de garantare competentă, în temeiul articolului 3 din Directiva 80/987, pentru plata creanțelor lucrătorului rezultate din insolvabilitatea angajatorului său este instituția din statul membru pe teritoriul căruia s-a dispus lichidarea judiciară a angajatorului.

31 Trebuie adăugat că, deși Directiva 80/987 nu recunoaște lucrătorului facultatea de a alege între diferite instituții, această directivă nu exclude posibilitatea ca lucrătorul să se prevaleze, atunci când este în favoarea sa și legislația națională prevede această posibilitate, de garanția oferită de o instituție diferită de cea desemnată pe baza aplicării directivei.

32 În fapt, Directiva 80/987 are ca scop asigurarea pentru lucrătorii salariați a unui minim de protecție la nivelul Uniunii Europene în cazul insolvabilității angajatorului (a se vedea în special Hotărârea din 19 noiembrie 1991, Francovich și alții, C-6/90

și C-9/90, Rec., p. I-5357, punctul 3, precum și Hotărârea din 16 iulie 2009, Visciano, C-69/08, Rep., p. I-6741, punctul 27), fără a aduce atingere, potrivit prevederilor articolului 9, posibilității statelor membre de a aplica sau de a introduce dispoziții mai favorabile (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 mai 2003, Mau, C-160/01, Rec., p. I-4791, punctul 32, precum și Hotărârea din 25 ianuarie 2007, Robins și alții, C-278/05, Rep., p. I-1053, punctul 40).

33 Astfel, Directiva 80/987 nu se opune ca legislația unui stat membru să prevadă ca lucrătorul salariat să se poată prevala de garanția salarială oferită de instituția națională, în conformitate cu legislația acestui stat membru, cu titlu complementar sau subsidiar în raport cu cea oferită de instituția desemnată drept competentă în temeiul directivei, atât timp cât respectiva garanție oferă lucrătorului un nivel superior de protecție.

34 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că:

— Articolul 3 din Directiva 80/987, în versiunea anterioară celei rezultate din modificarea sa prin Directiva 2002/74, trebuie interpretat în sensul că, pentru plata drepturilor salariale neachitate ale unui lucrător care și-a exercitat în mod obișnuit activitatea salariată într-un alt stat membru decât cel în care se află sediul angajatorului său, declarat insolvabil înainte de 8 octombrie 2005, în cazul în care respectivul angajator nu este stabilit în acest alt stat membru și își îndeplinește obligația de a contribui la finanțarea instituției de garantare în statul membru în care are sediul, această din urmă instituție este cea căreia îi revin obligațiile prevăzute la acest articol.

— Directiva 80/987 nu se opune ca o legislație națională să prevadă că un lucrător se poate prevala de garanția salarială a instituției naționale, în conformitate cu

legislația statului membru în cauză, cu titlu complementar sau subsidiar în raport cu cea oferită de instituția desemnată ca fiind competentă în temeiul directivei, atât timp cât respectiva garanție oferă lucrătorului un nivel superior de protecție.

Cu privire la cheltuielile de judecată

35 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Articolul 3 din Directiva 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvabilității angajatorului, în versiunea anterioară celei rezultate din modificarea sa prin Directiva 2002/74/CE, trebuie interpretat în sensul că, pentru plata drepturilor salariale neachitate ale unui lucrător care și-a exercitat în mod obișnuit activitatea salariată într-un alt stat membru decât cel în care se află sediul angajatorului său, declarat insolvabil înainte de 8 octombrie 2005, în cazul în care respectivul angajator nu este stabilit în acest alt stat membru și își îndeplinește obligația de a contribui la finanțarea instituției de garantare în statul membru în care are sediul, această din urmă instituție este cea căreia îi revin obligațiile prevăzute la acest articol.

Directiva 80/987 nu se opune ca o legislație națională să prevadă că un lucrător se poate prevala de garanția salarială a instituției naționale, în conformitate cu legislația statului membru în cauză, cu titlu complementar sau subsidiar în raport cu cea oferită de instituția desemnată ca fiind competentă în temeiul directivei, atât timp cât respectiva garanție oferă lucrătorului un nivel superior de protecție.

Semnături